

ANADOLU'DA İNANÇ VE MÜZİK İLİŞKİSİ

BİR SONSUZ DEVİR

Cenk Güray¹

Müzik binlerce yıldır, insanın doğayı ve doğaüstünü algılama ve tanıma mücadelesinin en önemli kılavuzlarından biri olmuştur. Müziği ifade gücü bazen insana doğa ile doğrudan iletişim kurma imkânını verirken bazen de ona açıklayamadığı hadiseleri kontrol edebilme umudunu aşmıştır. İşte “inanç ve müzik” kavramları, doğa ve insan arasındaki böylesi kadim bir ilişkiyi günümüze taşımaktadır. Bu ilişki kapsamında, bir toplumun sesli hafızasının belki de en güçlü kısmını oluşturan müzik örnekleri ile sözlü hafızanın en belirleyici kısımlarını oluşturan inanç sistemleri kesişmektedirler. Öyle ki, inanç sistemlerine ait pek çok simge müziğin gücü ile kuşaklar boyu aktarılabilenken; müzik de ifade gücüne eklenen kutsallık algısı aracılığıyla sosyal değişimlerin etkilerini daha az hissedebilmektedir.

İnsan kendini, doğayı ve Tanrı'yı tanımaya çalıştığı yolculuğunda “Tanrı'nın sonsuz bilgisini ve bilgeliğini” rehber alarak ilerlemekte ve bu bilgeliğin ya da *Gnosis'in* bir kısmına ortak olmaya çalışmaktadır. Söz konusu bilgiye ulaşma iki değişik yoldan gerçekleşebilmektedir. Bu yollardan birincisi *kapalı cemiyet* örgütlenmesidir. Hiyerarşik bir özellik taşıyan bu örgütlenme tipinde aydınlanmaya, bilgiye ulaşan gizli öğretinin ritüel çerçevede bu bilgiyi talep eden insanlara sunulmasıyla ulaşılmaya çalışılmaktadır. İkincisi ise *vahiye* dayanan ve müritlerin *vahiy aracılığıyla* aktarılan düşünceleri bir *öğreticinin* yorumlarına dayalı olarak öğrendiği yoldur. Bâtını yani iç âlemle ilgili olarak adlandırılacak birinci sistem ile Kutsal kitap temelli olarak sınıflandırılacak ikinci sistem arasında insan aklı, bilgisi ve algısı aracılığıyla bağlantı kurmak mümkündür. Bâtınlık ile Kutsal kitapların tanrısallıkları dolayısıyla edindikleri saygınlık tek tanrılı dinlerin ortaya çıkması ile birbirlerini tamamlamış ve *vahiye*lerin uzman okuyucular tarafından tekrardan keşfedilmesi ile oluşan bilgi akışı tekrardan bir *Batıni ilim* ya da *Gnosis* oluşturmuştur. O zaman, doğada saklı olan bilgiye ulaşmayı hedefleyen *Gnostik* felsefenin her inanç sisteminin bünyesinde açık veya gizli olarak bugüne kadar geldiği söylenebilir

¹ Y.Doç.Dr., Endüstri Mühendisliği Bölümü

Anadolu'daki inanç sistemleri genel anlamıyla yukarıda anlatılan Gnostik ve Batini temel üzerinde yapılanmış, müzik ile ilişkisini ise Tanrı'yı temsil eden bu bilgiden yaratılma ve tekrar ona ulaşma yolculuğunu temsil eden devir kavramıyla anlatmıştır. *Semah ve sema* kavramlarıyla tanımlanan döngü temelli dansların ve bu danslara eşlik eden müziklerin temelinde bu kavram bulunmaktadır. Hatta devir kavramı müzik üzerinden inanç sistemleri arasındaki kadim birlikteliği ve ortak noktaları da gözler önüne sermektedir.

Bir manevi organizasyonlar coğrafyası olarak da tanımlanabilecek Anadolu'nun kültür tarihini bütüncül ve tutarlı bir şekilde analiz edebilmek için inanç sistemleri ile ilişki kurabilmek çok önemlidir. Bu ilişkiyi kurmanın öncelikli yollarından biri ise inanç sistemlerine dair şifreleri içeren geleneksel müziğe vakıf olmaktan geçmektedir. Anadolu'da İnanç ve Müzik İlişkisi projesi, Anadolu tarihini anlayabilmek ve yarına doğru aktarabilmek adına bu ilişkinin izini sürmektedir. Bu proje T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda, T.C. Merkez Bankası'nın destekleriyle üç CD ve bir kitapçıktan oluşan bir ürün olarak kültür dünyasına sunulmuştur. Projenin Genel Sanat Yönetmenliğini Dr. Murat Salim Tokaç yaparken, Y.Doç.Dr. Cenk Güray kuramsal danışmanlık görevini yürütmüştür. Doç.Dr.Ahnet Taşgın, Y.Doç.Dr.Bayram Akdoğan, Vatan Özgül ve Francesco Martinelli danışma kurulunda görev yaparken, Osman Öksüzoğlu ve Yüce Gümüş metin ile ilgili çalışmalarda yer almıştır. Çalışmada değişik inanç kültürlerini temsil eden müzik örnekleri, bu kültürlere has deneyim ve birikime sahip bir müzik topluluğu tarafından icra edilmiş, kitapçık ise benzer bir deneyimi kuramsal yöne yansıtan bir kurul tarafından hazırlanmıştır. Türünün ilk örneklerinden olan bu çalışma, Anadolu'nun kadim kültürünü anlamak için küçük bir ipucu oluşturmaya çalışmıştır.

Geçmiş hatırlamak ve geleceği kurabilmek için...